

Jan Bertilsson är ordförande i Mariestadskretsen.

Publicerad i Skaraborgsbygden 2022-02-10 sida 4-5

Den svenska skogen har i stort sett brukats på samma sätt sedan efterkrigsåren. Men monokulturen och kalhyggerna får nya problem i takt med klimatförändringarna. Jan Bertilsson på Torsö menar att plockhuggningen ger fördelar och möjligheter till ett lönsamt skogsbruk.

Till vardags arbetar Jan Bertilsson som lärare i matte och naturvetenskap på Vänergymnasiet i Mariestad. Han bor på Vänerns största ö, Torsö. Där finns också skogen han ägnar mycket av sin fritid åt. Det är en skog i förvandling.

- Jag har 75 hektar, mestadels tall och gran men även lite lövskog, säger Jan som brukat skogen sedan 1980. Länge brukade han den enligt konventionella metoder.

Med tiden kom tvivlen på det logiska i att bruka skogen på det sätt som gjorts de senaste dryga 70 åren, med kalhyggen och monokultur (koncentration på en eller några få olika arter.)

Övergick till gran

Precis som så många andra hade Jan slutat nyplantera tall och övergått till gran eftersom betesskadorna blev för omfattande.

- Det är svårt för tallen att klara sig, både älg och rådjur går på den. Rådjur kan förstöra en tallföryngring på några få dagar, säger han och konstaterar att granen än så länge är mer motståndskraftig.

- Men det kan komma att ändra sig. Tankarna blev till insikter.

- Jag insåg att jag inte längre ville ha kalhyggen.

Han ansåg helt enkelt inte att det traditionella skogsbrukets starkaste fördel - mer pengar i handen snabbare - var tillräcklig.

Funderade

Jan funderade på alternativa sätt att bruka skogen och fastnade på plockhuggningen, tidigare kallad blädning och som var vanlig till 1940-talet.

Den bygger på att de färdigvuxna exemplaren över en viss diameter avverkas. De mindre lämnas kvar. Istället för de gapande sår som kalhyggerna utgör lämnas några stubbar kvar.

Kort sagt, det handlar om att arbeta utifrån ett ekologiskt synsätt.

Räknade på kostnaderna

Jan såg många fördelar med plockhuggningen. En av dem är att stormkappan, de kraftigare träden som kantar för att ge lä ått trädbestånden bakom, får vara kvar.

- Utan stormkappan och skogen innanför öppnas det upp för sol- och torkskador i kanter av kalhygget. Det i sin tur skapar möjligheter för skadedjur som granbarkborren.

Jan tittade också på ekonomin. För skogen ska brukas, ge avkastning och mat på bordet.

Han räknade på kostnaderna för det konventionella skogsbruket jämfört med plockhuggningen. I den sistnämnda är variationen rik, en variation anpassad för de naturliga förutsättningarna.

En blick i bokföringen visade att han brukade satsa en fjärdedel av det avverkningen gav på åtgärder för avverkningen och återbeskogning.

- Det är mycket som måste till. Du ska röja, markbereda och skyddsrika.

Plockhuggningen ställer inte samma krav utan specifika lösningar utifrån

de naturliga förutsättningarna.

- När det är lite blött i marken kan ris bli till bärande underlag för skogsmaskinen. Om marken är rejält sur, är det bara att vänta. Maskiner ska bara gå fram där det är som torrast.

Bygga broar

Ur ett ekologiskt synsätt ska marken inte dikas ut, våtmarken ska vara kvar.

- Utdikningen förändrar vattenflödet, påverkar grundvattennivån.

Dessutom kan det behövas byggas broar av virke, naturliga övergångar när maskinerna använder markskoningsband.

I många fall används befintliga vägar. I andra fall kan nya anläggas med ett avstånd på 75 meter.

Vissa värdefulla bestånd med träd kan lunnas ut, släpas fram till närmsta skogsväg.

Det handlar inte heller om att nyplantera några större arealer utan mer om självsådd och eventuell stödplantering.

Minskad skaderisk

Efter timmar vid räknedosan kom Jan fram till att plockhuggningen blir billigare i längden.

- Det handlar om en tredjedel av kostnaden, säger han och fortsätter:

- Nackdelen är att tillväxten blir lägre. Fördelen är att skogen inte blir lika stormkänslig.

Jan tycker att mycket av avverkningen ofta sker för tidigt.

- En gran kan stå till den är 95 år istället för att som idag tas ner vid 65 år. En tall kan bli 350 år.

Idag talas det mycket om granbarkborren och de stora skador den orsakat sedan den svåra torkan 2018. Stora värden har gått och går förlorade.

Jan menar att angreppen är en av monokulturens övervägande risker eftersom

granbarkborrens naturliga fiender - myrbaggen, styltflugorna, steklar och hackspettarna - inte längre fanns kvar i den utsträckning som behövs.

Bekymren med granbarkborren är inget nytt.

- Efter 1970-talets varma, torra somrar orsakade granbarkborren stora problem.

Hållbart skogsbruk

Jan är övertygad om att en monokultur, inte är livsbärig i längden utan öppnar för allt från rotröta, aggressiv rötsvamp som honungsskivling.

Han delar gärna med sig av sina kunskaper. Tillsammans med Naturskyddsföreningen i Mariestad leder Jan kurser i hållbart skogsbruk och mångfaldsrika skogar.

Intresset växer. Många vill veta mer.

- Ett hållbart skogsbruk hänger ihop med ett hållbart liv. Det är ett led i att minska effekterna av klimatförändringarna.